

DÖVLƏT İNNOVASIYA SIYASƏTİ VƏ ÖZƏL SEKTOR ŞİRKƏTLƏRİ

Müəllif: sumqayitxeber.com • Tarix: 17 İyul 2017 • Baxış sayı: 528 dəfə • Şərh yoxdur

Kənan Aslanlı, xüsusi olaraq sumqayitxeber.com üçün

Dövlətin investisiya siyasətinin məqsədi, hədəfləri və təşviq alətləri (vergi güzəştləri, kredit dəstəyi, infrastrukturun yenilənməsi və s.) özəl şirkətləri öz innovasiya xərclərini artırmağa sövq etməlidir. Tədqiqatlar göstərir ki, öz “R&D” büdcələrinin 25%-dən daha çoxunu müxtəlif təyinatlı proqram təminatına ayıran şirkətlərin gəlirləri rəqiblərinə nisbətən daha yüksək templə artır. Dünyanın ən çox R&D xərcləmələri olan 1000 iri korporasiyanın innovasiya (R&D) xərcləmələri 2016-cı ildə 0.04% artaraq **680 milyard dollara** çatıb. 2018-ci ildə R&D xərclərinin həcminə görə **səhiyyə sektorunun** kompyuter və elektronika sektorunu qabaqlayaraq ən böyük ümumi sektor halına gəlməsi gözlənilir. 2016-cı ildə ən çox innovasiya (R&D) xərcləri olan 20 beynəlxalq şirkətin sıralamasına və fərqli meyarlar üzrə bölgüsünə nəzər salaq. Bu şirkətlər əsasən ABŞ, Almaniya, İsveçrə, Britaniya, Yaponiya və Cənubi Koreya şirkətləridir, və onlar əsasən kompyuter və elektronika, proqram təminatı və internet, avtomobil və səhiyyə sektorlarında fəaliyyət göstərirlər. Onların illik R&D xərcləri 6-13 milyard dollar intervalında dəyişir.

2016-cı ildə ən çox innovasiya (R&D) xərcləri olan şirkətlər

2016-cı il sıralaması	Şirkət	Ölkə	Sənaye	İnnovasiya (R&D)
--------------------------	--------	------	--------	---------------------

				xərcləri (mlrd.\$)
1	Volkswagen 13.2	Almaniya Almaniya	Avtomobil	13.2
2	Samsung	Cənubi Koreya	Kompyuter və elektronika	12.7
3	Amazon	ABŞ	Proqram təminatı və internet	12.5
4	Alphabet	ABŞ	Proqram təminatı və internet	12.3
5	Intel Co	ABŞ	Kompyuter və elektronika	12.1
6	Microsoft	ABŞ	Proqram təminatı və internet	12
7	Roche	İsevçrə	Səhiyyə	10
8	Novartis	İsveçrə	Səhiyyə	9.5
9	Johnson & Johnson	ABŞ	Səhiyyə	9
10	Toyota	Japoniya	Avtomobil	8.8
11	Apple	ABŞ	Kompyuter və elektronika	8.1
12	Pfizer	ABŞ	Səhiyyə	7.7
13	General Motors	ABŞ	Avtomobil	7.5
14	Merck	ABŞ	Səhiyyə	6.7
15	Ford	ABŞ	Avtomobil	6.7
16	Daimler	Almaniya	Avtomobil	6.6
17	Cisco	ABŞ	Kompyuter və elektronika	6.2
18	AstraZeneca	Britaniya	Səhiyyə	6

19	Bristol-Myers Squibb	ABŞ	Səhiyyə	5.9
20	Oracle	ABŞ	Proqram təminatı və internet	5.8

Mənbə: <http://www.strategyand.pwc.com/innovation1000>

Dövlət innovasiya siyasətində “dövlət-özəl sektor əməkdaşlığı”-nı (“*public-private partnership – PPP*”) təşviq etməlidir. Bu zaman texniki və bilik dəstəyi ilə çalışılmalıdır ki, yeni şirkətlərdə innovasiya strategiyası daimi qiymətləndirmədən keçən ümumi biznes inkişaf planının tərkib hissəsi olsun. İnnovasiya strategiyası bazarın tələblərinə və istehlakçıların gözləntilərinə uyğun qurulmalıdır. Korporasiyalar dövlətin də dəstəyi ilə innovasiya ehtiyacları və brendinq məqsədləri istiqamətində cari və potensial təchizatçılar, distribyutor, təhsil müəssisələri və xidmət təminatçıları ilə əməkdaşlıq etməlidir. Təşkilatlar öz innovasiya gündəliyini həyata keçirmək üçün öz maliyyə fondlarını düzgün idarə etməlidirlər. *Müvafiq ölçmələr və risklərin idarə olunması tədbirləri davamlı olaraq sərmayə portfelini optimallaşdırmalı və müxtəlif həyat tsiklində olan (“life cycle”) investisiya imkanları yenidən nəzərdən keçirilməlidir.* Dövlətin innovasiya siyasətində o da nəzərə alınmalıdır ki, fərdlərin, qrupların və ya şirkətlərin innovativ həll formalaşdırmaq cəhdlərində uğursuzluq ehtimalı və riski çox yüksəkdir. İnnovasiya talantı təşkilatların və ya şirkətlərin performans qiymətləndirmələrində və insan resursları siyasətində də önəmli meyar olmalıdır. Qərar qəbul etmə sistemləri həm dövlət, həm də özəl sektorda innovasiya imkanlarına çevik reaksiya verə biləcək şəkildə dizayn edilməlidir. İnnovasiya siyasəti hər kəsi əhatə edən inkluziv bir prosesin nəticəsi olmalı və innovativ davranış bir dəyər kimi təşviq edilməlidir.

Bir və ya bir neçə yeni məhsullar təqdim edən firmalar qeyri-yenilikçi firmalarla müqayisədə biznes mühitinin keyfiyyətinə daha həssas yanaşırlar. İnnovasiyaların hərəkətverici gücünə baxanda görürük ki, firmalar əsas iqtisadi institutların bərqərar olduğu ölkələrdə daha çox innovativ olurlar. Maliyyə resurslarına asan çıxışın olması və İKT infrastrukturunu da firmalara innovasiya fəaliyyətində yardımçı olur. İnnovativ “start-up”-lar keçid ölkələrində daha azdırlar. İsrail kimi ölkələrin əksinə olaraq, bizim regionun ölkələrində gənclər və kiçik firmalar iri firmalara nisbətən qlobal texnoloji yeniliklərə və innovasiyalara daha az maraq göstərilir. Daha yaradıcı gənclər və innovasiya firmaları isə daha əlverişli “start-up” mühitinin olduğu ABŞ kimi ölkələrə “innovasiya axını” (*innovation drain*) edirlər. Azərbaycan kimi keçid ölkələrində innovativ “start-up”-ların sayının az olması bu ölkələrin yaxın gələcəkdə də texnoloji yeniliklərin yaradıldığı cəbhənin önündə olmasının çətinliyindən xəbər verir. İnnovativ “start-up”-ların az yaranmasına səbəb olan bəzi səbəblər var:

- (i) *xüsusilaşmış maliyyələşmə mexanizmlərinin (risklərə tolerant “mələk sərmayədarlar”, vençur və “ilkin (seed) kapitallaşma”) olmaması;*

- (ii) *işçi qüvvəsinin bilik və vərdiş əksikliyi;*
- (iii) *bazara yeni firmanın daxil olmasını əngəlləyən rəqabət mühiti problemi;*
- (iv) *əqli mülkiyyət hüquqlarının zəif qorunması;*
- (v) *şirkətlərin top menecmentindəki insanların texnoloji proqresə məsafəli dayanması.*

Eyni zamanda, firmaların ölçüsü ilə onların innovasiya (tədqiqat və işləmə) fəaliyyətinə aktiv qoşulması arasında da birbaşa əlaqə var. Belə ki, daha böyük firmalar böyük xərc tələb edən tədqiqat və işləmə layihələrini maliyyələşdirə bilirlər.